

Başkanlık ve Yarı Başkanlık Sistemi

İçeriği Yazan: [Mechulyolcu](#) [1] Zaman: Pzt, 05/11/2012 - 09:48

Yazar: Halit DURUCAN

Yazının Yazıldığı Tarih: 05.11.2012

Bilindiği üzere siyasilerimiz, yeni anayasa çalışmaları na hazırlanmaktadır. Hazırlanacak olan bu anayasa ile ülkemizin hızla yükseltilmesi ve istikrara kavuşturulması hedeflenmektedir. Şüphesiz ki istikrar denilince ilk akla gelen siyasi istikrardır. Yani, tek bir partinin iktidara gelmesidir.

Ülkemiz insanlar, koalisyon hükümetlerini de, tek başına iktidarlar da görmüştür. Bu sebeple gerek siyasilerimiz ve gerek milletimiz, bu siyasi yönetimlerden acı-tatlı tecrübeler kazanmışlardır. Hiç şüphesiz ki; tek partinin iktidara gelmesiyle ülkemizde istikrar sağlanmış ve hızla bir kalkınma hamlesi gerçekleştirilmiştir. Adalet Partisi'nin tek başına iktidara geldiği 1965-1969 yıllarıyla, 1983-1987 yıllarında tek başına iktidara gelen Anavatan Partisi'nin dönemleri ülkemiz adına en istikrarlı dönemler olarak kabul edilmektedir. 1960-2000 yılları temel alındığında; geçen kırk yıllık süreçte ülkemizin %25 oranında büyüdüğü ifade edilmektedir. AKP'yi de hesaba katarsak; 1960-2011 yıllarında ülkemizin %35'lik bir oranla büyüdüğü kabul edilmektedir. Ancak bu oran, 51 yılın 18 yılını kapsamaktadır ve geri kalan 33 yıllık dönem, ülkemizin %65'lik bir oranla istikrarsızlaştı ve büyüme hızını kaybettiği dönemlerdir ki; bu dönemlerde ülkemiz koalisyon hükümetleriyle yönetilmiştir. Örneğin 1990'lı yıllarda ANAP-DYP koalisyon hükümeti kurulmuş; 1997 yılında; 28 Şubat'ta MGK'nın aldığı bir kararla önce Mesut Yılmaz Hükümeti, daha sonra da DSP-MHP koalisyon hükümeti kurulmuş, ancak siyasi istikrar sağlanamamış; kalkınma hamleleri gerçekleştirilememiştir. Bu koalisyon hükümetleri, iç çekişmeler sebebiyle ülke sorunlarını çözememiş ve aldığı ortak kararlarla hükümeti feshetmişlerdir.

Türk siyasi tarihinden verdiğimiz bu kısa örneklerden de anlaşılacağı üzere, koalisyon hükümetleri güçsüz hükümetlerdir. Bu hükümetler en ufak bir zorluk karşısında istifa etmek durumunda kalmışlardır. Sürekliliği olmayan ve ortakların sürekli birbirleriyle çekişmesi sebebiyle koalisyon hükümetlerinin ülkeye hizmet etmeleri asla mümkün olmamıştır. Bahsini ettiğimiz başkanlık sistemi ile ülkemizin %100 istikrara, güven ortamına ve kalkınma hızına ulaşacağı öngörülmektedir. Geriye dönüp baktığımızda, bugünkü parlamenter sistemin ülkemize en fazla %35'lik bir kalkınma ve istikrar sağlayabildiğini görebiliriz.

Başkanlık sistemi, iki temel unsurla Türkiye gündemine oturmuştur. Birincisi; az önce de gördüğümüz istikrar ve kalkınma, ikincisi ise başkanlık sistemi içinde var olduğu iddia edilen federatif yapıdır. Yeni anayasa çalışmaları nın gündeme geldiği günlerde başkanlık sistemiyle alakalı olarak Devlet Bahçeli ile Tayyip Erdoğan arasında bir tartışma yaşanmıştır. Bilindiği üzere Devlet Bahçeli'nin "bugünkü ortamda başkanlık sistemini uygun görmüyoruz" ifadesine karşılık Tayyip Erdoğan, "Alparslan Türkeş, 9 İhtisap doktrininde başkanlık sistemini savunmuştur" diyerek Bahçeli'ye tepki göstermiştir. Tayyip Erdoğan'ın, Türkeş'ten yaptığı alıntı nın bir kısmı şu şekilde olmuştur: "Çağımız kuvvetli, adil ve hızlı icra çağıdır. Türk Milleti, dünya imparatorlukları kurduğu devirlerde kuvvetli, adil ve hızlı icra sistemini uygulamıştır. Kuvvetli ve hızlı icra, icra gücünün tek elde toplanmasıyla mümkündür. Bunun için tarih ve töremize uygun olarak başkanlık sistemini savunuyoruz." Merhum Türkeş'in

ba?kanlık sistemini savunurken neleri esas ald??? söyledi?i bu sözlerinden net olarak anla???lmaktadır.

Uzun zamandan beri, Türkiye'nin etnik parçalara bölünmesi gerekti?ini savunanlar olmuştur. Bu görüşü savunanlar, Türkiye'nin bölünerek de büyüyebilece?ini ileri sürmü?lerdir. Türkiye'nin parçalara bölünmesini arzulayanlar arasında sesi en güçlü ç?kan PKK'dır. BDP ise, PKK'nın siyasi uzantısdır. Bu iki terör ve ?er odakları'nın arkasında art?k koskoca bir Avrupa âleminin olduğu bilinmektedir. Avrupa'ya ek olarak Afrika'daki Müslüman devletlerini de sayabiliriz. ?slam Devletleri, PKK için eğitim kampları açarak terörist yeti?tirmiş; yeti?tirilen teröristlerin Türkiye'ye s?zmaları'na imkân sağlamış ve Türkiye'de, dünya tarihinde emsaline az rastlanacak türden katliamlarda bulunmaları'na zemin hazırlamışlardır. Türkiye ile araları bozulan, hatta dü?man ülkeler haline getirilen İran, Irak ve Suriye alenen PKK'yı desteklediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, Türkiye'nin dış politikaları'nın ABD'nin istekleri doğrultusunda geli?tirmesinin ac? bir sonucudur. Türkiye, 40 yıldır terör belas? ile mücadele ederken, ard? arkas? kesilmeyen ?ehit haberleriyle sarsılırken, PKK kadroları 'Kürdistan' diye ba?ırıp, terörün ?iddetini arttırırken, elbette ba?kanlık sistemi için uygun zaman ve zeminin oluşması'nı beklemek en akılc? tercihtir.

Ülkemizde ba?kanlık mı, yoksa yar? ba?kanlık sistemi mi uygulanacak bu ?imlilik tam olarak belli değildir. Ancak ?unu ifade edelim ki; Fransa, Rusya, Portekiz ve Finlandiya gibi ülkeler yar? ba?kanlık sistemiyle yönetilmektedir ve yürütmenin ba? ba?kandır; parlamenter sistemlerde olduğu gibi ba?bakan ve hükümet de bulunmaktadır. Parlamenter sistemle iç içe geçmiş olan bu sistemde ülkenin eyaletlere bölünmesi kesinlikle söz konusu değildir. Uzun yıllar ABD'de bulunan önemli bilim adamları'ndan Prof. Dr. Kemal Karpat; ba?kanlık sisteminde eyalet sisteminin bulunmadığını, ba?kanlık sistemiyle Türkiye'nin uzun vadeli istikrara kavu?acağını ve hızla kalkınabilece?ini; ayrıca ba?kanlık sisteminin Türk Milleti'nin tarihine de uygun olduğunu belirtmiştir. Bu sebeple; ba?kanlık sisteminin devletimize ve milletimize faydalı olup olmadığını kavrayabilmek için ba?kanlık sisteminin diğer temel özelliklerini de bilmekte fayda vardır:

Ba?kanlık sisteminin bazı özellikleri:

a-) Ba?kanlık sistemlerinde devlet başkanları yasa teklifinde bulunamazlar; fakat yasama organının; yani parlamentonun yaptığı yasaları veto edebilir; ancak parlamento ço?unlukları ise başkanın bu vetosu iptal edilebilir. Bu yöntem İngiliz Monar?i sisteminden aynen alınmıştır. İngiliz Monar?isinde kralın onayı olmadan hiçbir yasa yürürlüğe konulamaz.

b-) Ba?kanlık sisteminde seçimler planlanan tarihte yapılır. Hükümet icraatları'nın iyi olmaması gerekçe gösterilerek hükümete güvensizlik oyu verilemez, hükümet, hizmet süresini doldurmadan görevini bırakamaz; ancak bazı ülkelerde devlet başkanının kanunları ihlal ettiği istisnai durumlarda 'Impeachment' denilen meclis soruşturmasıyla erken seçim kararı alınmıştır.

c-) Ba?kanlık sisteminde yürütme erki tektir. Kabine üyeleri devlet başkanıyla beraber çalışır ve yürütme ile yasama organlarının ilkelerine uymak zorundadır. Devlet başkanının bakanlar kurulu için önerdiği adaylar ve hâkimler yasama organı; yani parlamento tarafından onaylanmak zorundadır. Devlet başkanı; kabine üyeleri, ordu veya yürütme erkinin çalışmasını doğrudan yönetme hakkına sahiptir; ancak hâkimleri feshetme gibi bir yetkisi olmadığı gibi emir verme hakkına da sahip değildir.

d-) Devlet başkanı, suçluları ve mahkûmları affetme veya cezaları'nı hafifletme yetkisine

sahiptir.

Başkanlık Sistemi'nin Asli Özellikleri:

a-) Devlet başkanlar mı halk seçer.

b-) Yürütme organı tek kişiden oluşur.

c-) Yürütme organı, yasama organının güvenine dayanmaz.

Başkanlık Sistemi'nin Tali Özellikleri:

a-) Yürütme, yasamayı feshedemez.

b-) Yürütmede görev alanlar, yasamada görev alamazlar.

Başkanlık sisteminde yerel yönetimler:

Yerel yönetimlerde başkanlık sistemi uygulanır. Yani yöneticiler halkoyu ile seçilir. ABD'nin eyaletleri tamamen başkanlık sistemini kullanır. Japonya, parlamenter sistem ile yönetilir; ancak yerel yönetimler yerel kurullarca seçilen vali ve başkanlarca yönetilir.

Başkanlık sisteminin avantajları:

a-) Doğrudan yetki: Başkan halk seçer. ABD'de başkan halkoyu ile belirlendikten hemen sonra, seçici kurul toplanır ve başkan seçer.

b-) Kuvvetler ayrılığı: Başkan ve yasama meclisi birlikte çalışır. Bu tür çalışmada, her iki birimin birbirini denetlemesi esasa dayanır. Bu çalışmayla suiistimaller ve makamın kötüye kullanılması engellenmiş olur.

c-) Hızlı karar mekanizması: Başkan, değişiklikleri hızlıca imleme koyar, zaman kaybını önler.

d-) İstikrar: Başkanlık sisteminde başkan, görev süresi dolmadan görevden ayrılamaz. Hizmet süresini doldurmak zorundadır. Parlamenter sistemlerde başkanlar, güvensizlik oyu ile değiştirilebilmektedir. Bu hal o ülke için istikrarsızlık olarak kabul edilir.

e-) Doğrudan yetki: Bakanlar milletvekilleri seçer. Devlet başkanını ise halk seçer. Bu anlayış savunular; halkoyu ile seçilen bir liderin, parlamento tarafından seçilen liderden daha demokratik görürler.

Başkan, doğrudan halkoyu ile seçildiği için halkın beklentilerine cevap vermek durumundadır. Bu durum başkan için büyük bir sorumluluktur. Halkın beklentilerini karşılayamayan bir başkan doğrudan görevden alınmaz. ABD'de bir başkan görevden alabilmek için 'yasama meclisi' soruşturması yapması gerekir. Bir başkan ancak bu şekilde görevden alınabilir.

Buraya kadar kısa cümlelerle aktarmaya çalıştığımız başkanlık veya yarı başkanlık sistemi hakkında bazı siyasi bilimciler eleştirilerde bulunmuşlardır. O eleştirilerden önce başkanlık şeklinde sıralayabiliriz.

a-) Otoriter rejime olan eğilim: Ünlü siyaset bilimcisi Freg Rigg'e göre; başkanlık sistemine geçmeye çalışan hemen hemen her ülkede başkanlık sistemi, otoriter rejime dönüşümüdür. Dana D. Nelson ise; 2008 yılında yayınlanan 'Bad for Democracy' adlı kitabında, ABD'deki başkanlık sisteminin aslında demokratik olmadığını iddia etmiştir. ABD'nin eski maliye sekreteri C. Douglas Dillon ise ABD'yi anlatırken; "başkan kongreyi suçluyor, kongre başkan

suçluyor ve halk kafas? kar???k halde kalakal?yor” diyerek bir öz ele?tiride bulunmu?tur. Seymor, Martin ve Lipset gibi siyaset bilimcileri, ba?kanl?k sistemin demokrasinin pratiklerini i?letmede ve devam ettirmede ba?ar?s?z oldu?unu; ba?kanl?k sistemine geçi? yapan ülkelerin, ileriki y?llarda otoriter bir sisteme kayd???n?; ayr?ca ba?kanl?k sisteminin ülkeleri demokratikle?tiremedi?ini ve bu sistemde ordunun büyük rol oynad???n? iddia etmi?lerdir. Juan Linz ise ele?tirilerini ?u ?ekilde yapm???r: Ba?kanl?k sisteminde tehlike, görev süresinin esnek olmamas?d?r. Bu süre boyunca kazananlar ve kaybedenler çok net bir ?ekilde belirlenir ve kaybedenler 4 veya 5 y?l yürütmeye veya yönetime en ufak bir müdahaleleri olmadan beklemek zorundad?r.

c-) Liderlik de?i?iminde engeller: Devlet ba?kan?n?n görev süresini doldurmadan görevinden al?namamas?n? büyük bir sorun olarak görürler. Ba?kan; verimsiz ve halk taraf?ndan seilmeyen ki?i haline gelse ve hatta politikalar? halk?n ho?una gitmese bile hizmet süresi dolana kadar görevinin ba??nda kal?r. Örne?in; ABD’nin 9. Devlet Ba?kan? William Henry Harrison’un göreve geldikten bir ay sonra ölmesi sonucunda yerine geçen John Tyler, ba?kan olduktan sonra partisini kar???s?na alm?? ve önerilen pek çok yasay? veto etmi?tir. Bunun sonucunda pek çok kabine üyesi istifa etmi? ve Tyler partisinden ihraç edilmi?tir. Ba?kanl?k sisteminde bir ba?kan?n seilmedi?inden dolayı? görevinden al?nmas? kanunen imkâns?z olsa da pek çok ülkede ba?kanlar askeri darbeler neticesinde y?k?lm???r. Parlamenter sistemlerde ise hükümetler güvensizlik oyu ile dü?ürülebilmektedir.

Ba?kanl?k sisteminde, büyük yetkilerin tek bir ki?iye verilmesi sak?ncal? bir durum olarak görülmektedir. Yasama meclisi ve ba?kan, halktan e?it yetki al?rlar. Bu sistemde hükümetin, de?i?ik organlar aras?ndaki anla?mazl?klar? çözmesi çok zordur. Ba?kan?n ve meclisin anla?mazl?k içinde oldu?u ve hükümetin i?levsiz kald??? zamanlarda ek anayasal düzenlemeler yapmas? gerekir ki bunu ba?arabilmek neredeyse imkâns?z gibidir. Ele?tirmenler, Ekvador’u örnek göstererek; baz? devlet ba?kanlar?n?n yasama meclisini görmezden geldi?ini ve hatta bir devlet ba?kan?n?n Millet Meclisi’ne gözya?art?c? bomba att?rd???n? belirterek, bu ülkede demokrasinin kayba u?rad???n? söylemi?lerdir. Ba?ka bir ba?kanda meclisin isteklerini veto etti?i için askerler taraf?ndan kaç?r?lm???r. Askeri güç kullan?larak ba?kana meclis istekleri onaylat?lmak istenmi?tir. Brezilya’da ise devlet ba?kanlar? hedeflerine ula?mak için hiçbir söz hakk? bulunmayan yürütme kurullar? olu?turarak hedeflerine ula?m???lard?r.

Ba?kanl?k ve yar? ba?kanl?k sisteminin avantajlar?n? ve dezavantajlar?n? ara?t?rmalarla aktarmaya çal???m. Söz konusu ülkemiz oldu?undan; tüm bu de?erlendirmelerin hesaba kat?lmas? gerekti?ini dü?ünüyorum. Özellikle hükümetin son zamanlarda gerçekle?tirdi?i PKK aç?l?mlar? maalesef halk?n kafas?n? kar???t?rm??; ülkemiz bir sis bulutu içine sürüklenmi?tir. Örne?in; ?ngiltere’nin tertipledi?i ‘Oslo Görü?meleri’ halktan gizlenerek gerçekle?tirilm?tir. ?ngiltere’nin hakemlik yapt??? bu toplant?larda hangi kararlar?n al?nd??? kamuoyu ile payla???lmam???r. Ayr?ca hükümet ‘?mral? Görü?meleri’ hakk?nda da kamuoyunu ayd?nlatmam???r. Oslo-?mral?-Kandil üçgeninde bir tak?m görü?meler yap?larak terörün yok edilmesi umulmu?tu. Görü?meler sonras?nda umutlar gözya?lar?na, yanan yüreklere ve y?k?lan ocaklara dönü?mü?tür. PKK-BDP-KCK ve pek tabi ki Avrupal? Emperyalistler, yeni anayasa ile Özerk bir Kürdistan hayal etmektedirler. Hükümetin on y?ld?r PKK Terör Örgütü ile yapt??? mücadeleden büyük dersler ç?kard???n? ve büyük tecrübeler edindi?ini; Avrupal? Emperyalistlerin de, Müslüman ülkelerinde hangi amaçlar pe?inde ko?tu?unu art?k net bir ?ekilde tahlil etti?ine inan?yorum. Umar?m yeni anayasa da ülkemizin birli?i, beraberli?i ve bölünmezli?i galip gelir ve böylece ‘Sevr Sevdas?’ bir kez daha tarihin çöflü?ünde yerini al?r.

Halit DURUCAN

iletisim@politikadergisi.com [2]

Yorumlar

- [Bilim/Kuramsal](#) [3]
- [Güncel](#) [4]
- [İç Siyasa](#) [5]
- [Tarih](#) [6]

Kaynak URL (14/05/2024 - 06:21 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/okur-makale/baskanlik-ve-yari-baskanlik-sistemi>

Bağlantılar:

[1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/mechulyolcu>

[2] <mailto:iletisim@politikadergisi.com>

[3] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>

[4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>

[5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>

[6] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>